

ผู้เรียนผู้ใหญ่

สุจินดา ม่วงมี*

บทคัดย่อ

บทความนี้เน้นให้เกิดความเข้าใจ และตระหนักในผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ผู้ใหญ่ว่าผู้ใหญ่เป็นวัยแห่งการมีวุฒิภาวะ เพราะมีประสบการณ์ชีวิตและนำประสบการณ์ชีวิตเชื่อมโยงกับความรู้และข้อมูลใหม่เพื่อแก้ปัญหา เป็นเช่นนี้ตลอดชีวิตผู้เรียนผู้ใหญ่จึงมีความแตกต่างกันตามอายุที่เพิ่มขึ้น ผู้สอนผู้เรียนผู้ใหญ่ ควรตระหนักถึงคุณลักษณะของผู้เรียนผู้ใหญ่ ให้สามารถสร้างแรงจูงใจ ให้เสริมส่งเสริม ความจำและให้การถ่ายทอดสาระความรู้ และทักษะอย่างเหมาะสมกับลักษณะของผู้ใหญ่ เพื่อให้เรียนอย่างมีความสุขและสนุกกับการเรียนอย่างสร้างสรรค์

ผู้ใหญ่ คือ บุคคล หรือประชาชนที่มีประสบการณ์หลากหลาย และมากด้วยข้อมูล ขณะเดียวกัน มีความพร้อมทางสรีรวิทยาที่สามารถเพิ่มผลผลิต และขยายเผ่าพันธุ์ได้มากไปกว่านี้ สังคมยังคาดหวังให้เป็นผู้นำ และแบบอย่างของเยาวชนอีกด้วย

ผู้ใหญ่ในสังคมไทยปัจจุบันมีโอกาส และ ได้รับการส่งเสริมทางการศึกษามากขึ้น

จะเห็นได้จาก วัตถุประสงค์หลัก 3 ประการของพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ ปีพุทธศักราช 2542 อัน ได้แก่ 1) ระบบการศึกษานั่นตลอดชีวิต กล่าวคือ จัดการศึกษาโดยยึดหลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิต สังคมมีส่วนร่วมและให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง 2) ระบบบริหารการจัดการมุ่งที่คุณภาพ และ 3) การส่งเสริมทางการศึกษากับทุกส่วนของสังคม นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปีพุทธศักราช 2542 ถือเป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษาฉบับแรกในประวัติศาสตร์การศึกษาไทย (ธรรมเกียรติ กันอริ, 2544 หน้า 15)

ในสังคมไทยมีโรงเรียน รวมทั้งวิทยาลัย มหาวิทยาลัย และองค์กรเอกชนจำนวนมากที่บริการให้การศึกษาให้กับกลุ่มเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ ด้วยบรรยากาศของความหวาดกลัวการใช้อำนาจการบังคับการเปรียบเทียบ การไม่เป็นมิตร การไม่เคารพในคุณค่ามนุษย์ ฯลฯ ทำให้ผู้เรียนจำนวนมากถูกกดดัน ขาดที่พึ่งเกิดความสับสนทางจิตใจ ฯลฯ พฤติกรรมดังกล่าว อาจส่งผลต่อบุคคลด้านทัศนคติที่ผิด ๆ และอาจนำมา

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สังกัดภาควิชาการศึกษา นอกระบบ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

สู่การกระทำที่เป็นภัยต่อกระบวนการพัฒนาทางความคิด ในเชิงสร้างสรรค์ต่อตนเอง ผู้อื่น ชุมชน และประเทศชาติ ในที่สุด แฟร์ (Freire, 1978) ตำหนิ วิธีการให้การศึกษาดังกล่าวว่าเป็นวิธีการที่จะทำให้ผู้เรียนเป็นคนเฉื่อยชา คิดไม่เป็นช่วยตัวเองไม่ได้ คิดแต่จะพึ่งครูหรือพึ่งสังคม และที่สำคัญยิ่ง คือ เป็นการทำลายความคิดสร้างสรรค์ที่มีค่าของมนุษย์ และในที่สุดก็อาจเป็นผู้ใหญ่ที่ขาดบุคลิกภาพที่มีวุฒิภาวะ (Mature personality)

กระบวนการกล่อมเกลางานสังคม (Socialization) ของทุกสังคมล้วนมุ่งพัฒนาเด็กและเยาวชนของตน ให้เป็นผู้ใหญ่ที่เพียบพร้อมในทุกๆ ด้าน ในทางจิตวิทยาจึงมักเรียกวัยผู้ใหญ่ "วัยแห่งวุฒิภาวะ" (Mature Age)

คุณลักษณะผู้ใหญ่ที่มีวุฒิภาวะ

Allport นักจิตวิทยาชาวอเมริกันคนแรก ที่มุ่งศึกษาคุณลักษณะของคนที่มีบุคลิกภาพที่สมบูรณ์ มีวุฒิภาวะ (Healthy, mature personality) และจากผลการศึกษา Allport ได้จำแนกความแตกต่างระหว่างคนที่มีอารมณ์อ่อนไหวเอาแต่ใจตัวเอง เห็นปัญหาเป็นเรื่องยากลำบาก ไวต่อการรับรู้สิ่งต่างๆ มากเกินไป ซึ่งศัพท์ภาษาอังกฤษใช้คำว่า "Neurotics" ในที่นี้ขอใช้คำ "คนประสาท" กับอีกประเภทที่มีลักษณะตรงกันข้ามได้แก่ "Healthy, mature persons" ซึ่งในที่นี้ขอใช้คำ "คนมีวุฒิภาวะ" สรุปได้ดังนี้ (Dacey 1983, หน้า 9-10)

- "คนประสาท" คือ บุคคลที่ถูกครอบงำ จำกัดทางความคิด และการแสดงออก โดยเหตุการณ์ ในอดีต

- "คนมีวุฒิภาวะ" คือ บุคคลที่ได้รับเสรีภาพทางความคิด และการกระทำโดยเหตุการณ์ในอดีต ซึ่งคนมีวุฒิภาวะมักวางแผนหรือคาดการณ์ไว้ล่วงหน้า และสร้างแรงจูงใจเพื่อนำตนไปสู่อนาคตอย่างท้าทาย ผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพกาย และจิตสมบูรณ์ (Healthy adults) มักมีเป้าหมายระยะยาวเสมอ อันเป็นตัวกระตุ้นให้เขามีความกระตือรือร้นในการแสวงหาชีวิต เมื่อพบเขาจะศึกษาหาความตึงเครียด และสิ่งกระตุ้น เพื่อสร้างระดับความพอใจให้กับตนเอง สุดท้าย Allport ได้เสนอคุณลักษณะ 7 ประการของคนมีวุฒิภาวะ ดังต่อไปนี้

1) การเปิดตัวเอง (Extention of the self)

งานที่สำคัญอย่างหนึ่งในวัยผู้ใหญ่ คือ การเปิดตัวเองไปสู่โลกที่กว้างขึ้น คนวัยผู้ใหญ่จึงมีภาระที่ต้องทำหรือค้นหามากมาย เมื่อคนเราเกี่ยวข้องกับโลกมากขึ้น การทำอะไรที่มีจุดมุ่งไปที่ตัวเองหรือเพื่อตัวเองเป็นส่วนใหญ่จึงลดลง ทั้งนี้เป็น เพราะความมุ่งมั่นและเอาใจใส่อย่างเต็มที่ต่อกิจกรรมต่าง ๆ Allport สรุปว่าการเปิดตัวเอง เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อคนเรา ในแง่ที่ทำให้คนเราสามารถกำหนด คุณค่าที่ชัดเจนและแน่นอนในการกระทำสิ่งต่างๆ อาทิเช่น การเมือง การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา งานอดิเรก และการมีความสัมพันธ์กับคนอื่น เป็นต้น

2) ความสัมพันธ์อันอบอุ่นกับคนอื่น (Warm relationship with others)

การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล มี 2 ชนิด คือ (1) การมีความสนิทสนมใกล้ชิดกับคนอื่น ๆ (หรืออย่างน้อยที่สุด 1 คน) เพื่อวัตถุประสงค์ให้เขาเป็น ผู้บอก วิพากษ์ หรือเตือนเราอย่างสร้างสรรค์ ช่วยให้เรามองเห็นตัวเอง และรู้จักตัวตนของตนเองชัดเจน (2)

การปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ อันเนื่องมาจากการทำงานร่วมกัน ได้แสดงความสามารถของตนให้บุคคลอื่น ๆ ได้ประจักษ์ ก่อให้เกิดความศรัทธาและหรือความเห็นอกเห็นใจจากผู้อื่น เช่น กรณีการทำงานหนักจนป่วย เด็กและผู้ใหญ่จะมองความเจ็บป่วยของบุคคลดังกล่าวแตกต่างกัน กล่าวคือ เด็ก ๆ มักมองความเจ็บป่วยและปัญหาของผู้อื่นเป็นเรื่องรบกวนจิตใจ นำรำคาญ ขณะที่ผู้ใหญ่ที่มีวุฒิภาวะ จะตระหนักถึงแหล่งของปัญหาต่าง ๆ ที่เขาประสบ และให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสมแก่คนที่ด้อยกว่า

3) ความมั่นคงทางอารมณ์ (Emotional security)

คนที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ มักเป็นคนที่น่าสนใจตนเอง ทั้งในด้านแข็งแรงแรง และด้านอ่อนแอ และยอมรับธรรมชาติแห่งอารมณ์ของตนเอง แต่ไม่อ่อนไหวไปตามอารมณ์ และพยายามยับยั้งซึ่งใจ ฝึกฝนความสามารถในการควบคุมอารมณ์ ไม่ให้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ Allport เห็นว่า ความมั่นคงทางอารมณ์ มีส่วนช่วยให้คนเรามีความอดทนต่อความสับสนหรือว้าวุ่น (frustration)

4) การรับรู้ความเป็นจริง (Realistic perception)

คนที่มีวุฒิภาวะพร้อมที่จะรับรู้ข้อมูลที่เป็นจริง และพร้อมที่จะเผชิญกับความจริง เมื่อมีปัญหาอุปสรรคก็จะหาวิธีทางปรับปรุง

5) งานที่มอบหมาย และความรู้ - ความสามารถ (Skills and assignment)

คนที่มีวุฒิภาวะ เมื่อได้รับงานที่มอบหมายให้ มิเพียงแต่เขาจะทำงานอย่างเดียว แต่ยังหาทางพัฒนางานตามกำลังความสามารถของเขาอีกด้วย โดยทั่วไปแล้วคนเราทำงาน 2 วิธี

คือ ประการแรก ทำงานเพราะเป็นภาระหน้าที่ และประการที่สอง ทำงานเพราะอยากทำ (คิดว่าตนมีความรู้-ความสามารถ) Allport ให้ข้อคิดว่าการทำงานเพราะอยากทำด้วยคิดว่าตนมีความรู้-ความสามารถ เป็นสิ่งสำคัญต่อการทำงาน กล่าวคือ บุคคลจะทำงานอย่างเต็มความสามารถ และมีความสุข

6) การให้ความเป็นธรรมกับตนเอง

(Self-objectification)

คนที่มีวุฒิภาวะจะมีความสามารถในการเตือนตนเองซึ่งเรียกว่า "รู้ตัวเอง (Know yourself)" คนส่วนใหญ่รู้ตัวเอง แต่ก็เป็นการยากที่จะยอมรับเสียทั้งหมด เพราะคนเรามีความลำเอียงให้กับตนเอง ดังนั้นการที่มิคนอื่นบอกและชี้ให้เห็นความจริง จะช่วยให้บุคคลนั้นคิดเห็นภาพตามความเป็นจริง ที่ปรากฏในเหตุการณ์ต่าง ๆ คนที่มีวุฒิภาวะจะให้ความเป็นธรรมกับตนเอง ในการพยายามมองภาพความจริงที่คนอื่นบอก และหาทางปรับและฝึกสอนให้กับตนเอง จนกลายเป็นบุคลิกประจำตัว ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่น จึงเป็นสิ่งสำคัญเพราะความสัมพันธ์จะนำไปสู่การกล้าพูด บอกความจริงอย่างเป็นเหตุเป็นผล

7) ปรัชญาแห่งความเป็นหนึ่งเดียวของชีวิต

(A unifying philosophy of life)

Allport เชื่อว่าคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดของคนมีวุฒิภาวะ คือ การมีแนวทางชีวิตที่มีความหมายและวิสัยทัศน์ที่สามารถบรรลุถึงได้

มากไปกว่านี้ Allport ยังได้จำแนกความแตกต่าง ทางด้านพื้นฐานความคิดของ "คนมีวุฒิภาวะ" กับ "คนประสาธ" กล่าวคือ "คนประสาธ" มักถูกควบคุมและอบรมสั่งสอนมาอย่างรวบรัด จึงมักมีพื้นฐานความคิดในการ

แสดงออกว่า “ฉันต้อง... (I must)” ในทางตรงกันข้าม “คนมีวุฒิภาวะ” มักจะบอกตนเองว่า “ฉันควรจะ... (I ought to)” และดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของความเชื่อตนเองอย่างมีหลักการ มักมีคำถามถามกันว่า “วุฒิภาวะ” เกิดขึ้นมาพร้อมกับการมีอายุเพิ่มหรือไม่ ข้อสรุปที่ได้จากการพูดคุยกันทางเครื่องมือสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ (MSN) คือ “วุฒิภาวะ” ไม่เกิดขึ้นมาเพราะอายุเพิ่มขึ้น แต่ประสบการณ์จากการทำงาน การจัดการสถานการณ์หนึ่ง ๆ และหรือการแก้ปัญหาในชีวิต มีส่วนทำให้คนมีวุฒิภาวะเพิ่มขึ้น

แฟร์ (1978) ได้เสนอรูปแบบการให้การศึกษา ในอันที่จะสร้างความมีวุฒิภาวะ และความเป็นตัวของตัวเองให้กับผู้เรียน ด้วยวิธีการที่ทั้งผู้เรียนและผู้สอนได้เรียนรู้ร่วมกัน แก้ปัญหา ร่วมกัน มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ ทักษะคิด โดยต่างฝ่ายต่างไม่ยึดเขียด ครอบงำความคิดซึ่งกันและกัน แนวทางการให้ศึกษาดังกล่าว จะช่วยให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงปัญหา การแก้ปัญหาด้วยตนเอง และนำไปสู่การเห็นตัวตน และโลกที่ชัดเจน

คุณลักษณะของผู้เรียนผู้ใหญ่

Knowles (1998) ผู้บุกเบิกศาสตร์สาขา การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Andragogy) ได้สรุปคุณลักษณะ ของผู้เรียนผู้ใหญ่พอเป็นพื้นฐานดังต่อไปนี้

1) ความเป็นตัวของตัวเองและนำตนเอง ผู้ใหญ่ต้องการความมีอิสระในการนำตนเอง ผู้สอนผู้ใหญ่ควรจะต้องนำกระบวนการเรียนรู้อย่างมีความกระตือรือร้น และทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดให้ผู้เรียน มีความ

จับผิดชอบในการนำตนเอง ในการเสนอบทเรียน เป็นผู้นำกลุ่ม และการให้การเสนอแนะร่วมกัน ในกระบวนการเรียนการสอน ดังนั้นผู้สอนจึงควรพยายามหลีกเลี่ยง การถ่ายทอดความรู้ โดยตรงหรือคาดหวังว่าผู้เรียนทุกคนจะให้คำตอบเหมือนกัน การเรียนการสอนจึงควรเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ผู้เรียนเป็นผู้ควบคุมหลักสูตร การเรียน และสาระร่วมกันในกลุ่ม และติดตามการเรียนต่อ (ศึกษาเพิ่มเติม) ด้วยตนเองตามการจัดสรรเวลาของผู้เรียนเอง

2) ประสบการณ์ชีวิตและความรู้ที่มีประสบการณ์ยาวนาน

ด้วยวัยผู้ใหญ่มีบทบาทภารกิจทางสังคม ที่ต้องทำหลากหลาย ซึ่งรวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการหาเลี้ยงชีพ ความรับผิดชอบ เรื่องต่าง ๆ ในครอบครัว และการศึกษาที่เคยเรียนมาก่อนแล้ว ผู้เรียนผู้ใหญ่จึงต้องการที่จะเชื่อมการเรียนรู้ใหม่กับประสบการณ์ความรู้ที่เคยเรียนมาแล้ว และเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถจัดการทำได้ดังกล่าว ผู้สอนจึงควรดึงประสบการณ์ และความรู้ของผู้เรียนออกมา และจัดการนำความรู้นั้นมาใช้ประโยชน์ในบทเรียนที่จะสอนและ จงตระหนักไว้ว่าผู้เรียนสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ ให้กับ ผู้สอนและผู้เรียนคนอื่น ๆ ได้ดี

3) มุ่งการเรียนรู้ไปทั่วชีวิต

ผู้เรียนผู้ใหญ่ใช้ประสบการณ์เรียนรู้ตลอดชีวิตที่ได้ มาใช้ในกระบวนการศึกษาของเขาย่อยครั้ง กล่าวคือ ผู้ใหญ่ใช้ประสบการณ์ในอดีตมาจัดการกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน และอนาคต ดังนั้นในกระบวนการเรียนการสอน จึงควรให้ความสำคัญ ในการให้ผู้เรียนใช้

ประสบการณ์ชีวิตของคนให้ความรู้กับผู้อื่น ผู้ใหญ่ เข้ามาเรียน พร้อมด้วยเป้าหมาย หรือ วัตถุประสงค์ ที่เขาอยากจะได้ ดังนั้นการจัด โปรแกรมทางการศึกษา จึงควรจัดให้สอดคล้อง กับความคาดหวังของผู้เรียน และผู้สอนจำเป็น อย่างยิ่งที่ควรแสดงให้ผู้เรียน เห็นว่าชั้นเรียน หรือบทเรียนนี้จะช่วยผู้เรียนบรรลุเป้าหมาย ของเขาได้อย่างไร นั่นคือ เป้าหมาย หรือ วัตถุประสงค์ของรายวิชา ควรให้ผู้เรียนได้ทราบ ก่อนการดำเนินการ เรียนการสอน

4) เป็นผู้ที่มีเกียรติ และหยิ่งในเกียรติของตนเอง

ประสบการณ์การเรียนการสอน อาจ ทำให้ผู้เรียนผู้ใหญ่กลัว ไม่กล้าแสดงออก ทั้งนี้ เป็นผลมาจาก ประสบการณ์เดิมที่ได้รับ จาก การเรียนในอดีต นอกจากนี้ ผู้ใหญ่บางคนเป็นผู้ที่ ทำงานมีตำแหน่งใหญ่โตหรือประสบความสำเร็จ ในด้านต่าง ๆ เขาเหล่านี้จะ ภาคภูมิใจในผลงาน ที่เขาได้ทำมาในอดีตและปัจจุบัน (หยิ่งในเกียรติ ของตนเอง) การตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็นของผู้ใหญ่ จึงต้องให้มั่นใจว่าถูกต้อง มีคนชื่นชม หรือไม่ผิดพลาด ดังนั้นผู้สอน จึงไม่ควรใช้คำว่า “ฉันเพิ่งอธิบายไปแล้ว” ในการ ได้ตอบกับผู้เรียนที่ใช้คำถาม “ให้พูด ซ้ำใหม่อีกครั้งได้ไหม?” ผู้สอนพึงระลึกเสมอ ว่า “คำถามที่เง่า คือ คำถามที่ไม่ได้ถาม” และไม่ควรตำหนิหรือกล่าวคำว่า “ผิด” กรณีที่ ผู้เรียนได้เสนอความคิด หรือตอบคำถามที่ ผู้สอนถาม ตรงกันข้ามควรพยายามฝึกฝน และใช้วิธี วิเคราะห์ให้ผู้เรียนได้คำตอบที่ชัด และในที่สุดจะพบคำตอบว่าถูก หรือผิดด้วยตัว ของผู้เรียนเอง

โดยสรุปการจัดสภาพบรรยากาศในการ เรียน พึงให้เป็นรูปแบบกัลยาณมิตรมากที่สุดเท่าที่พึงกระทำได้ และปฏิบัติต่อผู้เรียนตามความ สามารถ และประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคน เพราะผู้ใหญ่ มีความแตกต่างกันระหว่างบุคคล เมื่ออายุเพิ่มขึ้น

5) หลีกแห่งการปฏิบัติ

ผู้ใหญ่เป็นวัยทำงาน จึงถนัดการปฏิบัติ มากกว่าท่องจำวิชาครู ดังนั้นผู้เรียนผู้ใหญ่ จึงไม่ค่อยให้ความสนใจในองค์ความรู้มากไปกว่า การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ผู้สอนจึงจำเป็นต้องบอกผู้เรียนให้ชัดเจน ว่าบทเรียนนี้จะ มีประโยชน์ต่องานในหน้าที่ของผู้เรียนอย่างไร

เหตุผลที่ผู้ใหญ่มาเรียน

Knowles (1998) ได้ทำการศึกษา และสรุปเหตุผลที่ผู้ใหญ่ในสังคมของชาวอเมริกัน มาเรียนว่ามี 6 ปัจจัย ดังนี้

- 1) ความสัมพันธ์ทางสังคม - มีเพื่อนใหม่ ต้องการมิตรสหายและเข้าร่วมสมาคม
- 2) ความคาดหวังจากภายนอก - เพื่อทำตาม คำแนะนำของผู้อื่น เพื่อเติมเต็มความรู้ หรือ ประสบการณ์ และทักษะของการทำงานที่ยังขาด
- 3) สวัสดิการทางสังคม - เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานหรือการให้บริการ และเตรียมตัวเพื่อบริการชุมชน
- 4) หลีกเลี้ยง หรือกระสุนตนเอง - เพื่อหนีความจำเจ หรือลดระดับความเบื่อหน่ายในชีวิตปัจจุบัน ให้ได้มีเวลาพักจากการทำงานประจำ และหาสิ่งที่ดีมีประโยชน์ที่ตรงข้ามกับงาน ที่ทำอยู่
- 5) ความก้าวหน้าส่วนบุคคล - เพื่อเพิ่ม สถานภาพการทำงาน เพื่อความมั่นคงทางอาชีพ

และเพื่อตนเองให้มีความสามารถในกรแข่งขัน

6) พัฒนาการความคิด เพื่อเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ พัฒนาแนวคิดหรือวิธีการใหม่ ๆ และมีโอกาสเสนอแนวคิด

อุปสรรคของผู้เรียนผู้ใหญ่ที่มีต่อการเรียน

ผู้ใหญ่มีความแตกต่างกับเด็ก หรือวัยรุ่นตรงที่มีความรับผิดชอบ และมีภารกิจมากมายหลายบทบาท ซึ่งผู้ใหญ่ต้องพยายามจัดให้สมดุลกัน ทั้งด้านเวลา การเรียน ความรับผิดชอบที่มีมากมาย ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการเข้าร่วมการเรียนรู้ของผู้เรียนผู้ใหญ่ในหลายด้าน เช่น การขาดเวลาขาดเงิน ขาดความมั่นใจ หรือความสนใจ ขาดข้อมูลทางการเรียน เวลาที่ตรงกันระหว่างงานกับเรียน การขออนุญาตมาเรียนมีหลายขั้นตอนต้องเลี้ยงดูบุตร และการเดินทาง เป็นต้น มากไปกว่านี้ ยังอาจมีปัญหาด้านแรงจูงใจ คือ การส่งเสริมหรือสนับสนุนจากหน่วยงาน การต้องดำรงทักษะความก้าวหน้าในการทำงาน ข้นเงินเดือน ความมั่นคงในการทำงานที่มีให้ทันสมัยอยู่เสมอ และนโยบาย หรือความต้องการของหน่วยงาน หรือบริษัท เป็นต้น สิ่งดังกล่าวเป็นแรงจูงใจก็จริงแต่ขณะเดียวกันก็อาจ เป็นปัญหาของผู้เรียนที่อาจเป็นความกดดันด้วย

การทราบปัญหาต่าง ๆ ของผู้เรียนผู้ใหญ่ โดยผู้สอนจะช่วยให้ผู้สอนเรียนรู้ผู้เรียน และใช้ประสบการณ์ หลักการช่วยให้ผู้เรียนเรียนอย่างประสบความสำเร็จ ตามเป้าหมายที่คาดหวังไว้

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้สอนผู้เรียนผู้ใหญ่

เหนือสิ่งอื่นใด ผู้สอนต้องจำไว้เสมอว่า “การเรียนรู้เกิดขึ้นภายในแต่ละบุคคล และเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต” ขณะเดียวกัน

ผู้เรียนผู้ใหญ่มีความแตกต่างกันในความพร้อมที่จะเรียน และระหว่างเรียน เช่น บางคนมีความกระวนกระวายใจ กลัวสถานการณ์การเรียนอย่างเป็นทางการ เป็นต้น

การเรียนรู้เป็นผลมาจากการกระตุ้นระบบประสาทสำหรับสัมผัสต่าง ๆ Lieb (1991) เสนอข้อแนะนำ 4 ประการ สำหรับผู้สอนผู้เรียนผู้ใหญ่ เพื่อเป็นการสนับสนุนผู้เรียนให้เรียนรู้ได้ดีขึ้น ดังนี้

1. การสร้างแรงจูงใจ (Motivation)

ผู้สอนต้องสร้างความคุ้นเคยกับผู้เรียน และเตรียมผู้เรียนเพื่อการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่อไปนี้

- กำหนดความรู้สึก และน้ำเสียงที่แสดงออกถึงการยอมรับ และเป็นกันเองต่อผู้เรียน
- กำหนดสิ่งที่เกี่ยวข้องในการรับสัมผัสของผู้เรียน ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมเนื่องด้วยคนเรา จะเรียนรู้ได้ดีที่สุดภายใต้ภาวะความเครียดหรือความกดดันที่อยู่ระดับต่ำ-ระดับกลาง ถ้าระดับความเครียด หรือความกดดันในการเรียนสูง จะกลายเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ สื่อวัสดุการเรียนที่ใช้ ควรจัดให้เห็นชัดเจนสบายตา มีส่วนช่วยลดภาวะความเครียด หรือความกดดันได้อย่างหนึ่ง การวางแผนให้มีระยะเวลาสำหรับหยุดพักบ่อย ๆ แม้แต่การหยุดพักเหยียดขา แขน ลำตัว สัก 2 นาที ก็สามารถช่วยลดภาวะความเครียด หรือความกดดันเช่นกัน ช่วงการบรรยายควรให้มีการหยุดพักทุก ๆ 45-60 นาที แต่ถ้าสถานการณ์การเรียนการสอน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันมาก การหยุดพักสามารถยืดไปหลังจากการเรียนการสอน 60-90 นาทีแล้ว เป็นต้น

- กำหนดความง่าย ความยากของบทเรียน หรือกิจกรรมการเรียนก่อนล่วงหน้า และวางแผน ช่วงการให้รางวัล หรือแรงเสริม ผู้เรียน ในการประสบความสำเร็จ รวมทั้งการให้ข้อมูลป้อนกลับ (feedback) ที่เป็นการเฉพาะเรื่อง ไม่ใช่เรื่องทั่วไป

2. การให้แรงเสริม (Reinforcement)

การให้แรงเสริมเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นมาก ในกระบวนการเรียนการสอน การให้แรงเสริม เป็นตัวกระตุ้นการแสดงออก และมีพฤติกรรมที่เหมาะสม หรือถูกต้อง แรงเสริมโดยทั่วไปมี 2 ประเภท คือ แรงเสริมทางบวก และแรงเสริมทางลบ

2.1 แรงเสริมทางบวก โดยทั่วไปเราใช้แรงเสริมทางบวกกับทักษะใหม่ๆ เพื่อเพิ่มพฤติกรรม ถ้าพฤติกรรมที่ดีก็ใช้รางวัลด้วยการชม พูดยกย่องและอื่นๆ เพื่อเสริมพฤติกรรมนั้นให้มีต่อไป

2.2 แรงเสริมทางลบ โดยทั่วไปแล้วมีการใช้แรงเสริมทางลบในการสอนทักษะใหม่ เพื่อพยายามเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ผลของการใช้แรงเสริมทางลบ คือ การหดหาย นั่นคือผู้สอนใช้แรงเสริมทางลบ จนกระทั่งพฤติกรรมที่ไม่ดีหายไป อย่างไรก็ตาม ผู้สอนควรพยายามเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้วยการประยุกต์ ใช้แรงเสริมทั้งทางบวกและทางลบ และอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ดี เพื่อช่วยผู้เรียนจำในสิ่งที่ผู้เรียนกำลังเรียน

3. การจำ (Retention)

งานของผู้สอนยังไม่เสร็จสิ้น จนกว่าผู้สอนได้ช่วยผู้เรียนให้สามารถคงความรู้หรือข้อมูลไว้ได้ ซึ่งก็คือการจำข้อมูลหรือความรู้ที่ตนเอง การที่ผู้เรียน จะจำข้อมูลที่สอนไปแล้วได้ ผู้เรียน

จะต้องเห็น ความหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลนั้น

ระดับการจำของผู้เรียนขึ้นอยู่กับระดับการเรียนรู้ครั้งแรกของผู้เรียนด้วย กล่าวโดยง่ายคือ หากผู้เรียน ไม่ตั้งใจ หรือเอาใจใส่ในการเรียนครั้งแรก การจดจำก็ไม่สามารถทำได้ดีในการเรียนครั้งใหม่ นอกจากนี้การออกแบบสื่อ เพื่อช่วยให้การเรียนรู้ เป็นไปโดยสะดวก ยังมีส่วนช่วยในการจำของผู้เรียนอีกด้วย

4. การถ่ายทอด (Transference)

การถ่ายทอดการเรียนรู้ หรือผลของการฝึก ซึ่งก็คือความสามารถใช้ข้อมูลที่สอนไว้ในรายวิชาในสถานการณ์ใหม่ เช่นเดียวกันกับการเสริมแรง การถ่ายทอดมี 2 ชนิด คือ หึ่งทางบวก และทางลบ

4.1 การถ่ายทอดทางบวก คือ การถ่ายทอดที่ผู้ให้สร้างบรรยากาศเป็นมิตร ให้ความเป็นกันเอง เข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน รวมทั้งเป็นผู้อำนวยความสะดวก สะดวกมากกว่าเป็น “ครู” (ผู้สอน/ผู้สั่งการ)

4.2 การถ่ายทอดเชิงลบ คือ การถ่ายทอด ที่ผู้ให้เป็นผู้ถูก/ผู้นำ หรือผู้กำหนดกฎเกณฑ์ทุกอย่าง รวมทั้งเป็นผู้ตัดสิน

การถ่ายทอดจะเกิดขึ้น ได้ดีที่สุดในสถานการณ์ต่อไปนี้

- มีความสัมพันธ์กัน ข้อมูลที่คล้ายคลึงกับความรู้ ทักษะที่ผู้เรียนรู้อแล้ว หรือเคยเรียนไปแล้วจะถูกนำไปเก็บไว้ในระบบบันทึกในสมอง ซึ่งช่วยให้ จำง่ายและเร็วขึ้น

- การเรียนรู้ครั้งแรกที่มีความใส่ใจ หรือมุ่งมั่นในระดับสูง การเรียนรู้ครั้งแรกของผู้เรียนที่มี ความใส่ใจและมุ่งมั่นในระดับสูง จะช่วยให้รับสิ่งที่ ถ่ายทอดใหม่ได้ดี

- ประโยชน์ของสาระที่ได้จากการเรียน หากข้อมูลที่ได้เรียนรู้เต็มไปด้วยสาระหลักมากมาย ซึ่งมีประโยชน์กับผู้เรียน การถ่ายทอดก็จะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้สอนต้องจำแนกให้ผู้เรียนได้เห็นแนวทางหรือสามารถนำมาฝึกปฏิบัติให้เกิดผลดีได้

การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ดูเหมือนว่าเป็นสาขาใหม่ แต่จริงๆ แล้วไม่เป็นเช่นนั้น เพราะได้มีการศึกษาพัฒนาการและการเรียนรู้ของคนตลอดช่วงอายุขัยมานานแล้ว และเป็นหนทางที่สามารถนำองค์ความรู้ไปสู่ความสำเร็จได้ในหลายด้านและแน่นอน หากต้องการความสำเร็จที่ค่อนข้างสูง ก็ต้องการความรับผิดชอบอย่าง

ใหญ่หลวงจากผู้สอนมากกว่าเมื่อนั้น ผู้เรียนเองที่เข้ามาเรียนพร้อมกับความคาดหวัง ดังที่กล่าวมาแล้ว ขณะเดียวกันยังมีอุปสรรคหลายอย่างต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเองอีกด้วย แรงจูงใจที่ดีที่สุดสำหรับผู้เรียนผู้ใหญ่ก็คือ ความสนใจ และประโยชน์ที่ผู้เรียนเองได้รับ ถ้าผู้สอนสามารถแสดงให้เห็นได้ว่า วิชาที่เรียนนั้นให้ประโยชน์ต่อผู้เรียนในเชิงการนำไปใช้ได้แล้ว ผู้เรียนก็จะสามารถทำได้ดี ความรู้ที่เกิดขึ้นก็จะคงอยู่ยาวนาน และผู้เรียนผู้ใหญ่อาจนำไปเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ใหม่ที่จะเกิดขึ้น หรือนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตการทำงานและอื่นๆ ได้

เอกสารอ้างอิง

- ธรรมเกียรติ กันอริ. (2544). รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2542/2543 พริกสุสานการณณ์บนพื้นฐานกฎหมายปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- Dacey, J. (1983). *Adult Development*. Boston : Scott Foreman and Company.
- Freire, P. (1978). *Pedagogy of the Oppressed*. Middles : Penguin Books Ltd.,
- Knowles, M. (1998). *The Adult Learner*. (5th ed.). Texas : Gulf Publishing Company.
- Lieb, S. (1991). *Principle of Adult Learning*. (Online) Available : [[http://www.hcc.hawaii.edu/intranet/committees/Fac Dav Com/ guidebk/teachtip/adults-2.html](http://www.hcc.hawaii.edu/intranet/committees/Fac%20Dev%20Com/guidebk/teachtip/adults-2.html)], Accessed December 16, 2005.